

УДК 159.9.01:174]-051

DOI: 10.31499/2617-2100.17.2026.362089

Любов Владиславівна Драгола,
кандидатка психологічних наук,
старша викладачка кафедри психології,
глибинної корекції та реабілітації,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна
ORCID ID: 0000-0002-9942-9303
dragola.liubov@gmail.com

Світлана Олегівна Манжара,
докторка філософії з психології,
викладачка кафедри психології,
глибинної корекції та реабілітації,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна
ORCID: 0000-0003-1003-0900
svitlana1008@vu.cdu.edu.ua

Юлія Олександрівна Сіденко,
кандидатка психологічних наук,
старша викладачка,
завідувачка кафедри психології,
глибинної корекції та реабілітації,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна
ORCID: 0009-0000-0231-1273
sidenko1991@gmail.com

ЕТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У РОБОТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

У статті здійснено комплексний аналіз основних етичних принципів професійної діяльності практичного психолога в умовах сучасних соціальних трансформацій, зумовлених процесами глобалізації, стрімкою цифровізацією суспільства та змінами в системі комунікації. Розглянуто специфіку забезпечення конфіденційності та професійних стандартів у форматі дистанційного та онлайн-консультування. Адаптація етичних стандартів до сучасних реалій має здійснюватися із збереженням їхньої гуманістичної основи, пріоритету прав людини та принципу професійної відповідальності.

Ключові слова: етика психолога, етичні принципи, конфіденційність, онлайн-консультування, професійна діяльність.

Liubov Drahola,
PhD in Psychology, senior lecturer,
Department of Psychology,
Deep Correction and Rehabilitation,
Bohdan Khmelnytsky National
University of Cherkasy,
Cherkasy, Ukraine

ORCID: 0000-0002-9942-9303
dragola.liubov@gmail.com

Svitlana Manzharo,
PhD in Psychology,
Lecturer at the Department of Psychology,
Deep Correction and Rehabilitation,
Bohdan Khmelnytskyi Cherkasy National University
Cherkasy, Ukraine
ORCID: 0000-0003-1003-0900
svitlana1008@vu.cdu.edu.ua

Yulia Sidenko,
PhD in Psychology, Senior Lecturer,
Head of the Department of Psychology,
Deep Correction and Rehabilitation,
Bohdan Khmelnytsky National
University of Cherkasy,
Cherkasy, Ukraine
ORCID: 0009-0000-0231-1273
sidenko1991@gmail.com

ETHICAL RESPONSIBILITY IN THE PRACTICAL PSYCHOLOGIST'S WORK

The article provides a comprehensive analysis of the basic ethical principles of the professional activity of a practical psychologist in the conditions of modern social transformations caused by globalization processes, rapid digitalization of society, changes in the communication system, and long-term military challenges. The importance of ethical regulation as a key factor in ensuring the quality of psychological care, maintaining professional trust, and protecting the rights and dignity of the individual is revealed. The content, structure, and conceptual framework of leading normative and ethical documents regulating psychological practice in Ukraine and in the global professional space, including national codes of ethics and framework international standards, are analyzed. Their common humanistic values—respect for human rights, professional responsibility, competence, integrity, and non-harm—are identified, as well as differences in approaches to interpreting professional boundaries, confidentiality, informed consent, conflict of interest management, and disciplinary liability are outlined. The specifics of ensuring confidentiality and professional standards in the format of remote and online counseling, as well as the problems of personal data protection in the digital environment, are considered. The need to develop the ethical competence of a specialist as an integral component of his professional identity, the ability to moral reflection and make responsible decisions in complex social contexts is emphasized. It is summarized that the adaptation of ethical standards to modern realities should be carried out while preserving their humanistic basis, the priority of human rights and the principle of professional responsibility, which is especially relevant in wartime.

Key words: *psychologist's ethics, ethical principles, confidentiality, online counseling, professional activity.*

Соціальний розвиток породжує зміни у сфері практичної психології. Зокрема, війна, цифровізація, робота онлайн, гібридні формати взаємодії – створюють нові форми роботи, які мають ряд особливостей, плюси та мінуси. Все це спонукає психологів пристосовуватися до нових видів взаємодії та екстраполювати класичні етичні принципи на сучасну ситуацію. Робота практичного психолога в Україні регулюється Етичним кодексом психолога (загальнонаціональним) та етичними кодексами вузьких напрямів психології та психотерапії. Основними принципами етичних кодексів психолога є: відповідальність, професійна компетентність, конфіденційність, добровільність і інформована згода, недопущення шкоди, повага до гідності особистості. Ці принципи є фундаментальними як для Етичного кодексу психолога в Україні [1], так і для Етичного кодексу APA [3].

Методологічною основою дослідження стали принципи системного, порівняльного та міждисциплінарного підходів до аналізу професійної етики практичного психолога в умовах сучасних соціальних трансформацій. Матеріалами дослідження слугували нормативно-етичні документи, що регламентують професійну діяльність психологів в Україні та у світі, зокрема національні етичні кодекси, міжнародні рамкові стандарти, а також наукові публікації українських і зарубіжних авторів, присвячені проблематиці професійної відповідальності, етичних дилем та психологічної допомоги в кризових умовах. Такий комплекс методів забезпечив цілісний аналіз етичних засад професійної діяльності практичного психолога та дозволив визначити напрями їхньої адаптації до сучасних соціальних реалій.

Етичний кодекс психолога (Україна) [1] побудований на принципах гуманістичної психології та професійної етики. Прописує загальні норми поведінки, однак не містить деталізованих стандартів, які дозволяють однозначно інтерпретувати складні етичні ситуації. Немає положень про: специфіку інтернет-консультування; роботу в умовах надзвичайних ситуацій; супервізію як інструмент етичного супроводу. Має рекомендаційний, а не обов'язковий характер (не має сили закону). Він має галузеву, практичну структуру: відповідальність, компетентність, захист інтересів клієнта, конфіденційність, наукові дослідження, популяризація психології, професійна кооперація та дисциплінарні санкції. У аспекті конфіденційності український етичний кодекс психолога детально регламентує знищення матеріалів, анонімність, роботу з архівами. У розділах про відповідальність і санкції чітко описуються дисциплінарні заходи (догана, виключення). Отже, український етичний кодекс – детальний, нормативний, орієнтований на практику та контроль. Важливим нововведенням у діяльність практичного психолога є онлайн-консультування. У онлайн-взаємодію ми перейшли на початку пандемії COVID-19 і продовжили дистанційну комунікацію після повномасштабного вторгнення країни-агресорки. Робота в режимі онлайн має ряд переваг, зокрема «відкриває», розширює кордони для консультування. Водночас, немає чітких правил і принципів роботи психолога в онлайн-середовищі. Передусім, важливими питанням є забезпечення конфіденційності у цифровому середовищі, згоди клієнтів на роботу та захисту їхніх даних. Зокрема, у контексті відео- та аудіозапису консультації, висвітлення прізвищ та імен на фото екрану гаджету під час консультації або гугл-календаря із записами планованих консультацій. А також в українському Етичному кодексі психолога [1] не окреслені етичні питання спілкування із клієнтами у соціальних мережах та публікування їхніх відгуків.

У книзі «Як збудувати етичну та успішну приватну практику» [2], українська психологиня М. Приріз узагальнила рекомендації американських етичних кодексів роботи психологів. Зокрема, у контексті діяльності психологів у медіапросторі: «етичність є необхідною складовою не лише терапевтичного процесу, а й нашої публічної присутності» [2, с. 24], оскільки ведення акаунтів у соціальних мережах є невід'ємною частиною професійного і особистого життя практичних психологів. Розглянемо детальніше основні етичні принципи роботи практичного психолога:

1. «Не нашкодь» – передбачається, що психологічні інтервенції мають спиратися «на перевірені знання й безпечні методи» [2, с. 31]. Надійність і валідність методів і методик (тестових, опитувальників, анкет, проєктивних тощо) – є провідними принципами можливості застосування їх у психологічній практиці.
2. Межі власної компетенції – вкрай важливо для практичного психолога «усвідомлення своїх меж» [2, с. 32]. Професійний психолог не може бути універсальним: працювати із різними віковими чи соціальними категоріями і в усіх відомих методах. Варто розуміти і окреслювати свої можливості щодо надання психологічної допомоги за різними запитами. Професійним вирішенням буде

переспрямувати клієнта до колег-психологів, якщо його проблематика виходить за межі знань, досвіду і компетенції психолога.

3. Відповідальність – за власні знання та компетенцію психолога, а також за клієнта у межах консультацій.

4. Чесність – наголошує на важливості «бути правдивими в тому, як ми говоримо про себе, свою освіту, кваліфікацію, досвід, підходи» [2, с. 34]. Відповідно, варто чітко і зрозуміло надати цю інформацію на своїй сторінці у соціальних мережах або на сайті. Також цей принцип охоплює питання доброчесності: коли ми запозичуємо інформацію із чужих джерел – маємо обов'язково зазначити автора. «Ще один аспект чесності – це легальність нашої діяльності. Узаконена практика (реєстрація ФОП...) – не формальність, а частина професійної етики» [2, с. 37]. Легальна діяльність психолога знімає зайві запитання і тривожність (як у фахівця, так і у клієнта) і відкриває можливості додаткових джерел доходу.

5. Професійність – попри те, що психологи – також люди, важливо у соціальних мережах дотримуватися етики та «не діагностувати людей за їхніми коментарями, не знецінювати колег, не говорити зверхньо, не використовувати сторінку для емоційних розрядок» [2, с. 38]. Практичні психологи мають бути професійними у всіх різновидах публічної діяльності.

6. Конфіденційність – вкрай важливий принцип етичної відповідальності практичного психолога. Безпека і конфіденційність клієнта мають бути забезпечені якнайретельніше: «якщо зустрічаємо клієнта на вулиці, у спортзалі чи на концерті, не вітаємося першими і не показуємо, що знайомі» [2, с. 40]. У соціальних мережах «ми не розповідаємо історій, за якими можна впізнати конкретну людину, не публікуємо особисті деталі, навіть якщо змінили імена чи контекст» [2, с. 41]. Професійний практичний психолог зберігає таємницю консультування скрізь і завжди.

7. Уникнення подвійних зв'язків – якщо ваші клієнти є представниками різних прикладних професій (перукар, візажист, депутат тощо), у будь-якому випадку «ми не можемо користуватися послугами клієнтів, працювати з ними за бартер або приймати будь-які форми «взаємної допомоги»» [2, с. 43].

8. Повага до автономності клієнтів – під час консультацій ми не уточнюємо і не підіймаємо тему релігії, філософії, політичних вподобань клієнтів тощо. У соціальних мережах «ми не підписуємося на клієнтів, не стежимо за їхніми сторінками й не читаємо їхні публікації. ... зберігаємо професійну дистанцію» [2, с. 45-46]. Цей принцип діє і у зворотньому напрямку: ми не закликаємо клієнтів підписуватися на наші сторінки у соціальних мережах і взаємодіяти із нашими публікаціями, сториз тощо (ставити вподобайки, писати коментарі, поширювати).

9. Справедливість – передбачає об'єктивне, нейтральне, неупереджене ставлення до всіх клієнтів незалежно від їхнього статусу. Вкрай важливо «ставитися до всіх клієнтів однаково – з повагою та без упереджень» [2, с. 47]. Зокрема, це важливо у контексті оплати консультації: ціна має бути чітко сформована і окреслена (висвітлена у соціальних мережах або на робочому сайті. Відповідно узаконена професійна діяльність забезпечить спокій і впевненість у цьому питанні), однакова для всіх клієнтів, незалежно від їхнього матеріального забезпечення. Знижки і безкоштовні консультації – також мають бути чітко об'єктивовані.

10. Заборона на близькі стосунки – це також діє в обидва боки: як не можна консультувати родичів, партнерів, друзів і близьких людей, так і не можна з клієнтами будувати романтичні стосунки. Згідно із деякими психологічними кодексами, фахівець не має права зближуватися з клієнтами взагалі. Згідно із іншими – якщо між психологом і клієнтом виникли романтичні почуття, то вони мають припинити психологічні

консультації (психолог має переспрямувати клієнта до своїх колег) і зробити паузу у стосунках на 3-5 років. Тільки після цього часу вони можуть вступати у романтичні стосунки.

Згідно із Кодексом етики Американської психологічної асоціації [3], діяльність практичних психологів у соціальних мережах має відповідати професійним стандартам і базовим етичним принципам психологічної практики. Зокрема, фахівці мають дотримуватися таких вимог:

- публікувати лише достовірну, науково обґрунтовану інформацію. Психолог має поширювати матеріали, які спираються на сучасні наукові дослідження, перевірені методики та професійні джерела. Недопустимими є маніпулятивні поради, псевдонаукові твердження, сенсаційні заяви або інформація, що може вводити аудиторію в оману щодо психічного здоров'я чи способів психологічної допомоги. Особливо важливо уникати категоричних узагальнень і «універсальних рецептів» вирішення психологічних проблем;
- чесно, чітко і прозоро інформувати про власну кваліфікацію, освіту і методи роботи. Практичний психолог має відкрито зазначати свою професійну підготовку, спеціалізацію, наявність сертифікацій, досвід роботи та межі компетентності. Це допомагає формувати довіру аудиторії та запобігає введенню людей в оману. Етичним порушенням вважається перебільшення власних досягнень, використання непідтверджених титулів або створення хибного враження про ефективність певних методів;
- наголошувати, що спілкування у соціальних мережах – не психотерапія. Відповіді на коментарі, дописи або короткі онлайн-обговорення не можуть замінити професійну психологічну допомогу. Психолог має пояснювати, що для глибокої діагностики, психотерапії чи кризової підтримки необхідна індивідуальна робота у відповідному професійному форматі. Таке розмежування допомагає уникнути хибних очікувань у користувачів соціальних мереж;
- оберігати конфіденційність клієнтів. Одним із базових етичних принципів є захист приватної інформації. Психолог не має права розголошувати особисті дані клієнтів, деталі консультацій або історії терапії без чіткої згоди людини. Навіть у випадках публікації професійних прикладів необхідно змінювати або приховувати будь-які деталі, за якими можна ідентифікувати особу. Дотримання конфіденційності є основою довірливих відносин між психологом і клієнтом.

Отже, дотримання етичних принципів у соціальних мережах є важливою складовою професійної діяльності практичного психолога. Поширення науково обґрунтованої інформації, прозорість щодо власної кваліфікації, чітке розмежування між онлайн-спілкуванням і психотерапією, а також забезпечення конфіденційності клієнтів сприяють формуванню довіри до психологічної практики та підвищують рівень професійної відповідальності фахівця у цифровому середовищі.

У процесі дослідження встановлено, що сучасна практика психологічної допомоги характеризується появою нових етичних викликів, зумовлених соціальними трансформаціями, глобальними кризами та стрімким технологічним прогресом. Розвиток цифрових комунікацій, поширення дистанційного консультування, активне використання соціальних мереж і онлайн-платформ суттєво змінюють умови професійної діяльності практичного психолога та потребують переосмислення традиційних етичних підходів. Водночас зростання рівня психологічного навантаження в суспільстві, пов'язаного з війнами, економічною нестабільністю, міграційними процесами та іншими кризовими явищами, посилює відповідальність фахівця за якість і безпечність психологічної допомоги. Найбільш актуальними етичними проблемами сучасної психологічної практики є

забезпечення конфіденційності в онлайн-середовищі, визначення меж професійної компетентності, а також збереження балансу між етичними нормами та реальними умовами професійної діяльності. Особливої уваги потребує проблема захисту персональних даних клієнтів під час використання цифрових сервісів, месенджерів та відеоплатформ, адже навіть незначне порушення конфіденційності може негативно вплинути на психологічний стан людини та рівень довіри до фахівця. Не менш важливим є питання професійної компетентності психолога в умовах швидких змін: сучасний спеціаліст має постійно оновлювати знання, опановувати нові методи роботи та усвідомлювати межі власних можливостей, своєчасно спрямовуючи клієнта до інших фахівців у разі потреби. Крім того, практика показує, що психологи нерідко стикаються із ситуаціями морального вибору, коли формальні етичні норми можуть суперечити складним життєвим обставинам клієнта або умовам кризового суспільства. Саме тому важливого значення набуває розвиток професійної етичної рефлексії, здатності до критичного аналізу власних рішень та відповідального прийняття професійних рішень у нестандартних ситуаціях.

З метою підвищення етичної готовності практичних психологів до вирішення складних професійних ситуацій рекомендовано впровадження систематичного етичного супроводу професійної діяльності, зокрема через супервізію, інтервізію та спеціалізовані етичні консультації. Важливим напрямом є також розвиток механізмів етичного консультування в межах професійних спільнот і психологічних асоціацій, що сприятиме підтримці фахівців у процесі прийняття професійних рішень. Особливої уваги потребує створення та вдосконалення національних стандартів цифрового консультування, які регламентували би особливості онлайн-взаємодії, захисту даних, професійної комунікації та відповідальності психолога в цифровому просторі. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню професійної етики, зміцненню довіри до психологічної допомоги та забезпеченню високої якості психологічних послуг у сучасному суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Етичний кодекс психолога Товариства психологів України від 20.12.1990 р. URL: <https://khutir.osv.org.ua/etichnij-kodeks-psihologa-11-28-42-27-03-2019/> (дата звернення: 23.02.2026).
2. Марта Приріз Як збудувати етичну та успішну приватну практику. Київ: Гутенберг, 2025. 336 с.
3. American Psychological Association. Ethical Principles of Psychologists and Code of Conduct URL: <http://www.apa.org/ethics/code/> (дата звернення: 23.02.2026).

REFERENCES

1. Etychnyi kodeks psykhologa Tovarystva psykhologiv Ukrainy vid 20.12.1990 r. URL: <https://khutir.osv.org.ua/etichnij-kodeks-psihologa-11-28-42-27-03-2019/> [in Ukrainian].
2. Marta, Pryriz (2025). Yak zbuduvaty etychnu ta uspishnu pryvatnu praktyku. Kyiv: Hutenberh [in Ukrainian].
3. American Psychological Association. Ethical Principles of Psychologists and Code of Conduct URL: <http://www.apa.org/ethics/code/>.

Стаття надійшла до редакції 27.04.2026 р.

Прийнята до друку 17.05.2026 р.

Опубліковано 24.05.2026 р.

This work is licensed under a Creative Commons License Creative Commons Attribution 4.0 International (CC-BY-4.0).